

STOCKHOLMSKÄLLAN

► LÄS MER OM DET GAMLA STOCKHOLM PÅ STOCKHOLMSKÄLLAN: www.stockholmskallan.se

Stadens blå förrådshus – och soptipp

■ ■ På Petrus Tillaeus karta över Stockholm från 1733 ser man en stor blå fläck mitt på Södermalm.

Fateburen står det tvärsöver och det är alltså den sjö som någon gång under bronsåldern snördes av från Saltsjön genom landhöjningen och bildade en liten insjö med alltmer bräckt vatten, mellan förkastningshöjderna på Söder.

Text: Anneli Nilsson

Fatbur betyder förrådshus eller vistehusbod. För sjön var till en början frisk och fiskrik. Och staden lade därför tidigt beslag på fiskerätten och hade den från 1400-talet och fram till 1600-talet. De som bodde runt sjön förbjöds att fiska och även att ha båt.

Trots påföljderna var tjuvfisket utbrett. Fatburen var under 1500- och 1600-talet en grund sjö med sank stränder som omslöt av vassruggar. Växtligheten både i vatten och marken omkring var ymnig. Sjön hotade hela tiden att växa igen. Men med ett vackert läge och just långsamma slutningar så inbjöd den också till bebyggelse. Från enkla fattiga träskjul och fiskarstugor till imponanta gårdar med strandtomter.

De förmögna handelsmännen Joachim Pötter och Niklas Pauli lät under 1600-talet bygga två vackra hus med ter-

asserade tomter mot sjöns strand. Lillienhoffska huset (Pötter adlades Lillienhoff) som fortfarande står kvar i hörnet på Medborgarplatsen och i Paulis forna fastighet rymmer numer katolska kyrkan.

Stockholm var en stad som växte. På trettio år under 1600-talet femdubblades invånarantalet. Och med bebyggelsens tilltog avskrädet som dumpades – i sjön.

Den nya stadsplanen 1640 bidrog till det oundvikliga slutet. Den nya utfartsvägen söderut, Götgatan, skulle i en ny ritplan få en rakare sträckning och för att kunna genomföra den torrlades den vik av Fatburen som låg i vägen och sjön förlorade sitt naturliga utlopp.

DECENNIERNA SOM FÖLJDE blev en långdragen sjukdomshistoria för Fatburen. Fattigläkaren på Södermalm, Daniel Wickman, varnade 1785 i en skrivelse

” Fattigläkaren på Södermalm varnade 1785 i en skrivelse för sjöns osundhet och giftiga ångor.

för sjöns osundhet och giftiga ångor. Flera fall av malariafeber och to m dödsfall kunde härledas från detta menade han.

Och från industrierna som börjat etableras i området under 1700-talet ökade avfallet och sumpigheten tilltog. Något behövde göras, sjön kunde inte längre vara sjö. Och på 1860-talet kunde staden med lättnad överantvaras åt järnvägen att en gång för alla fylla igen Fatbursjön inför byggandet av det nya stationsområdet. Västra stambanan, sträckan Göteborg–Stockholm invigdes 1862.

I dag ligger Södra stationsområdet med Bofill-bågen ligger just på den plats där det förut låg en sjö. Och jordlagren döljer fortfarande spår och frön från andra tider och motsägelsefullt nog har sjöns syrefattiga osundhet borgat för bevarandet av dessa som ibland letar sig upp ur tids sedimenten.

STRANDLIV. Ovan: Ritning över tomter vid sjön Fatburen 1739. Nedan: Förslag till strandlinje (1764), som aldrig utfördes

BILDER: STOCKHOLMSKÄLLAN